

Izkušnje delavskega upravljanja v Bosni in Hercegovini

Minilo je šest let, odkar je bil sprejet Temeljni zakon o upravljanju gospodarskih podjetij s strani delavskih kolektivov. Če upoštevamo, da je šestletno obdobje delavskega upravljanja relativno kratko in da se je razvijalo pod težkimi pogoji, tedaj lahko trdimo, da so ti organi v Bosni in Hercegovini dosegli zares velike uspehe. Sam mehanizem delavskega upravljanja se je zelo izpopolnil, obogatil se je z novimi oblikami in se bolj razvil, kakor pa je bilo mogoče predvideti v Temelnjem zakonu o upravljanju (delavski sveti po obratih, komisije, referendum; itd.). Delavski sveti in upravni odbori, so si pridobili v delu dosti izkušenj in obvladali mnoge probleme podjetij. V večjih kolektivih spominja delo in zasedanja delavskih svetov na delo skupščin in parlamentov, tako glede vprašanj, ki jih obravnavajo, kakor tudi glede zrelosti sklepov, ki jih sprejemajo.

Udeležba žena in mladine

V Bosni in Hercegovini se delovni kolektivi zelo zanimajo za volitve organov delavskega upravljanja. Na volitvah 1. 1952 (druga volitve po vrsti) ni iz neopravičenih razlogov prišlo volit 7,5% volivcev, v letu 1953 in 1954 pa se je ta odstotek zmanjšal na 5%, medtem ko se bo letos, sodeč po prvih rezultatih, še bolj zmanjšal. Od vseh oseb, ki so bile do leta 1956 zaposlene neposredno v proizvodnji, je bilo v vseh dosedanjih letih 76% članov delavskih svetov. Od leta do leta se večja tudi število žena — članic delavskih svetov in upravnih odborov v Bosni in Hercegovini. Leta 1952 je bilo v delavskih svetih med odborniki 10,3% žena, leta 1954 pa 12,3%. Ta odstotek ustreza tudi odstotku zaposlenih žena v gospodarstvu Bosne in Hercegovine.

Mladine (do 24 let starosti) je bilo v delavskih svetih okrog 13%. Ta odstotek je zelo nizek

glede na starostno strukturo delovne sile v gospodarskih podjetjih Bosne in Hercegovine (39% delavcev je starih do 24 let). Ta odstotek pa hkrati pričča tudi o nepravilnem pojmovanju vloge delavske mladine v delavskem upravljanju. Značilen je primer tuzlanskega bazena. V štirih največjih podjetjih (rudnika Kreka in Banovići, tovarna soče in koksarna v Lukavcu) je bilo v delavskih svetih samo 11 mladincev.

Če upoštevamo, kakšne probleme rešujejo in kakšne naloge opravljajo, in pa glede na dejstvo, da je bilo od leta 1952 do 1956 v delavskih svetih okrog 46.000 oseb, tedaj prav lahko trdimo, da so delavski sveti in upravni odbori velika šola za vsestransko dviganje in usposabljanje delavcev in uslužbencev v gospodarstvu.

Pomembni delovni uspehi

Iz zapisnikov delavskih svetov in upravnih odborov vidimo, da so ti organi večidel svojega dela posvetili vprašanjem ekonomike podjetja. Za glavne naloge so si postavljali vprašanja proizvodnje (izpolnitev letnih in mesečnih planov), zmanjšanje materialnih stroškov, racionalnejše izkoriščanje osnovnih in obratnih sredstev podjetja itd. Nekateri delavski sveti so sprejeli pravilnike o normativih potroška materiala. Delavski sveti so na svojih sejah pretresali in sprejemali perspektivne plane in investicijske programe in načrte ter jih izvajali. S posebno pozornostjo so razpravljali o problemu investicijske gradnje, kakor tudi o raznih komunalnih problemih, zlasti v večjih in novih podjetjih, nadalje o problemu strokovnih kadrov in podobno. Vsi problemi so po svoji težini specifični za Bosno in Hercegovino, po eni strani zaradi zelo dinamične investicijske gradnje, po drugi strani pa zaradi raznih oblik zaostalosti, kar vse je oteževalo delo organov delavskega upravljanja. Organi delavskega upravljanja so v Bosni in Hercegovini dosegli zlasti lepe uspehe pri reševanju vprašanj higiensko-tehnične zaščite, zdravstvene zaščite, prevozna, dodelitve stanovanj in usposabljanja strokovnih delavcev in podobno. Leta 1955 je samo v rudniku Kreka končalo 372 rudarjev tečaje za pomožne kopače, 206 za kopače, 80 za minerje in 131 za jamske strojnike, medtem ko je 1.200 delavcev obiskovalo tečaj ekonomskega izobraževanja. Rudnik danes študenta 230 študentov in 115 dijakov srednjih šol. Ti rezultati zares pričajo o uspehih in skrbni organizaciji delavskega upravljanja v tem in drugih kolektivih, ki tudi nudijo dosti takih primerov.

Organi delavskega upravljanja so pokazali zelo živo dejavnost pri izvajanju novih gospodarskih ukrepov in pri izpopolnjevanju obveznosti do skupnosti. To se je zlasti pokazalo lani, ko so obveznosti v veliko primerih v celoti izpolnili. Znano pa je, da so bile te obveznosti zelo velike, zato pa je njihova izpol-

nitev dokaz politične zavesti organov upravljanja in delovnih kolektivov.

Pomanjkljivosti organov upravljanja

Poleg naštetih uspehov v delu organov delavskega upravljanja pa so bile tudi precejšnje slabosti. Ena resnejših pomanjkljivosti v delu organov upravljanja, zlasti pa upravnih odborov, je ta, da se na svojih sejah spuščajo v reševanje malenkostnih vprašanj (dodelitev tovarnjakov za premostitev, reševanje prošelj za apno itd.), kar spada v pristojnost direktorja ali aparata podjetja. Pri tem pa so spregledali važnejše naloge, ki jim jih je postavil v pristojnost zakon. Takih primerov je bilo tudi v delu delavskih svetov, toda dosti manj. Organi delavskega upravljanja so poredkoma kontrolirali, kako se izvajajo njihove odločbe. Bili so primeri, sicer redki, da odločbe delavskih svetov in upravnih organov niso izvajali, čeprav bi lahko dale za delo kolektiva pozitivne rezultate. Upravni organi so poredkoma poročali delavskim svetom o svojem delu, sveti pa so s svoje strani tudi malokdaj analizirali delo upravnih odborov.

Organi delavskega upravljanja so se različno pripravljali za svoje seje. Ponekod, zlasti v

večjih podjetjih, so dali članom delavskih svetov ali upravnih odborov gradivo za seje nekaj dni vnaprej, drugod so spet objavili samo dnevni red nekaj dni vnaprej, niso pa razdelili gradiva, medtem ko so v manjšem številu podjetij sestavljali dnevni red neposredno pred sejami, še pogosteje pa pred sejami upravne odbora. Praksa je pokazala, da so bile tiste seje delavskih svetov in upravnih odborov, za katere so gradivo vnaprej razdelili, ga podrobno obrazložili in mu priložili tudi načrt odločb, mnogo bolj žive, diskusije so bile boljše, in sklepi bolj zreli.

Poseben problem v delu organov delavskega upravljanja predstavlja obremenitev njihovih članov z vrsto raznih funkcij. Niso redki primeri, da imajo predsedniki svetov in upravnih odborov po več funkcij, celo nad 10. Na primer, upravnik žage v Živinicah ima razen te še 13 raznih drugih funkcij.

Izjemno stanje je pri organih delavskega upravljanja v trgovini, zlasti v majhnih trgovskih podjetjih in poslovalnicah. Delavsko upravljanje v manjših gospodarskih organizacijah ni prišlo do polnega izraza. V teh kolektivih ima še vedno glavno besedo direktor in poslovodja poslovalnice.

IBRO Letišč

Moderen kamnolom apnenca v Lukavcu

Na podlagi splošnega načrta za povečanje zmogljivosti tovarne sode v Lukavcu je določeno, da zj zausude eplaqop vureaoi oq novega kamnoloma. Za ta kamnolom, ki bo v kratkem odprt, so v dveh letih njegove gradnje dali do najširja finančna sredstva.

Kamen bodo lomili na pokončnem čelu, visokem od 20 do 30 metrov. Na gornji strani bodo zvrtili 20 do 30 metrov globoke luknje za mine, ki bodo lahko odstrelile 3 do 4 metre debele in 30 do 40 metrov visoke plasti. Z eno razstrelitvijo bodo dobili 6 do 8.000 kubičnih metrov apnenca.

Ta kamen bodo potem z velikim bagerjem, ki lahko naenkrat zajame 3 kubične metre, naložili na 15-tonske tovarnjake. Z njimi bodo prevažali kamen do velikih drobilnih strojev. Vsak glavni del tega stroja tehta 18 do 24 ton. Z drobilnim strojem bodo lahko zdrobili 50 cm debele kamne na kose v velikosti pesti. Tak stroj lahko na uro zmelje 160 ton kamna. Ta kamen bodo

potem na separaciji razvrstili v tri vrste. Kose z debelostjo 40 do 140 mm bodo porabili za izdelovanje sode ali za kuhanje apna v apnenicah. Te vrste kamna troši tovarna pri sedanjih zmogljivosti ok. 800 ton na dan.

Kamen bodo prevažali v tovarno po žičnici, ki je skoraj že dograjena. Med 8 in 12 uro bo lahko tovarna druge vrste kamna odstopila drugim podjetjem za njihove potrebe (koksarni Boris Kidričev za dušik in gradbenim podjetjem).

Vodstvo tovarne pričakuje, da bo mehanizacija kamnoloma lahko začela obratovati oktobra. Treba pa je poudariti, da tovarna sode tudi s tem še vedno ne bo imela dovolj apnenca. To pa zategadelj, ker niso še končali vseh rudarskih del za otvoritev kamnoloma. S temi deli so se zamudili, ker so sredstva, ki so jih imeli, izkoristili za naprave, organizacijo in gradbena dela. Vendar si bodo prizadevali, da bodo že s pripravljanimi rudarskimi deli dobili čimveč apnenca.

M. Ferizbegović

UREDNIŠKI ODBOR »NAŠE SKUPNOSTI«

Nikola Balog, Tone Vrattša, Todor Vujasinović, Danilo Vuković, Dušan Vuković, Kiro Gligorov, Ašer Deleon, Milan Ivanović, Petar Ivčević, Jovan Janković, Jovan Marinović, Ljubisav Marković, Mitra Mitrović, Ante Novak, Vojin Popović, Janko Smole, Zdenko Has, Nikola Čobelić

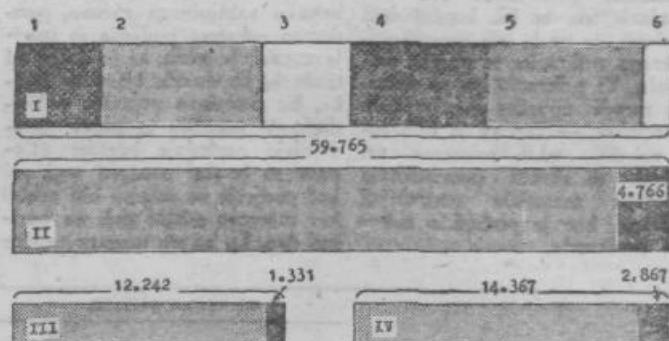
Predsednik uredniškega odbora:
Kiro Gligorov.

Glavni in odgovorni urednik:
Ljubisav Marković.

UREDNIŠKI ODBOR ZA SLOVENIJO:
Ivo Klemenčič, Vasja Kogelj, Viktor Kotnik, Mile Fmolinsky, Pavle Zaucer.

Predsednik uredniškega odbora za Slovenijo:
Pavle Zaucer.

Sestav svetov občinskih ljudskih odborov

I. Število članov svetov: 1. sveti za obč. upravo, 2. za gospodarstvo, 3. za stanovanjske in komunalne zadeve, 4. za prosveto in kulturo, 5. za zdravstvo in 6. za razne odnose.

II. Sodelovanje žensk (črna polje) v skupnem številu članov svetov

III. Število žensk (črna polje) v svetih za prosveto in kulturo

IV. Število žensk v svetih za zdravstveno socialno zaščito

V 1471 občinah, kolikor jih je v naši državi, deluje skupno 7983 svetov pri ljudskih odborih, v katere je vključeno 59.765 članov. Kakor vidimo iz priložene risbe (prvi stolpec), dela največ članov v gospodarskih svetih (14.665), nadalje v svetih za socialno in zdravstveno zaščito (14.367) in svetih za prosveto in kulturo (12.242). Sledijo sveti za stanovanjske in komunalne zadeve (8.106), sveti za splošno upravo (7.975) in sveti za delovne odnose (2.419).

Kakor vidimo, je krog ljudi, ki delajo v svetih občinskih ljudskih odborov, zelo širok, kar ustreza obilnemu delu in nalogam, ki jih opravljajo ti organi družbenega upravljanja. Toda tudi tu je očitna majhna udeležba žena pri delu teh svetov (glej srednji stolpec). V tem pogledu je stanje v občinah še slabše kakor v okrajih: od 59.766 članov svetov občinskih ljudskih odborov je komaj 4766 žena. Celotno v tistih svetih, kjer je nujno večje število žena, jih je zelo malo. V svetih za zdravstveno in socialno skrbstvo ter zaščito matere in otroka je med 14.367 člani samo 2.867 žena, v svetih za prosveto in kulturo pa dela le 1331 žena od skupnega števila 12.242 članov sveta.

Za zdaj nimamo podatkov o socialnem sestavu članov svetov občinskih ljudskih odborov. Toda po posameznih primerih lahko sklepamo, da je ta sestav, podobno kakor v svetih okrajnih ljudskih odborov, za delavce neugoden.